

Smanjenje za 198 tipova zaista je golemo.

Daljnijm proučavanjem taj bi se broj mogao još smanjiti. Tako se npr. tip *stvâr, stvâri* može spojiti s tipom *mîsao, mîsli*, tip *vòda* s tipom *gláva, i* dr. Samo, u daljnjem smanjivanju treba misliti na ekonomičnost, preglednost i upotrebljivost. Tako se pod opća pravila mogu svesti i tipovi *Dalmatínac, zapovjèdnik* uvođenjem novoga općega pravila:

Imenice koje u gen. jd. imaju uzlazne naglaske na pretposljednem slogu imaju u vok. silazni naglasak na prvom. Ako takve imenice imaju dugosilazni naglasak i nepostojano a, tada imaju i promjenu u gen. mn. po obrascu *šípak – šípākā, jedínac – jèdīnācā*.

To bi pravilo obuhvatilo i tipove *vila, žena, stríc, stríca, òtac, òca* i dr., ali tu već jednostavnost počinje prelazati u svoju suprotnost. Trebalo bi spomenuti da *òtac* u gen. mn. ima *otáca*, da *mòmak* nema gen. jd. *mómka*, nego *mòmka*, ali je u vok. jd. *mómče*; uvodimo odnos nom. – gen. što dosad nismo imali; treba uvesti razgraničenje tipa *žèna* od *vòda, vîla* od *gláva* i dr. Dakako, ni to nije nerješivo, ali treba dobro odvagati što se dobiva, a što se gubi.

No mislim da je već izloženim načinom prikaz književnog naglasaka vrlo pojednostavnjen a primjenljivost i jednostavnost potpuno sačuvana. Kad bi se već po tom načelu izradio naglasni priručnik, on bi savladavanje naglasaka olakšao u velikoj mjeri.

O S V R T I

JOŠ O NEKIM RIJEČIMA

I. U članku »O nekim nepotrebnim izrazima i riječima«, Jezik, XIV, str. 18–22, naveo sam nekoliko običnih tudica koje nalazimo u svim novinama i čujemo ih na radiju, televiziji i u svakodnevnom govoru, a koje bismo mogli zamijeniti svojim, i to dobrim riječima. Navedenim tudicama dodajem sada još dvije. To su »špica« i »punkt«.

Riječ »špica« ne znači uvijek isto, što se vidi iz ovih primjera: a) *Međutim, treba imati na umu da glavna »špica« sezone tek dolazi* (Vjesnik, 3. 8. 1967); b) *Nastupila je »špica« sezone* (Vj., 9. 8. 1967); c) *... pa čak ni u gradskom saobraćaju u »špicama« nema gužve* (Vj., 24. 8. 1967); d) *Na tramvajskim stajalištima, posebno u vrijeme saobraćajnih »špica«, putnici često vrlo neoprezno stoje neposredno uz tračnice* (Glas Slavonije, 17. 2. 1968); e) *... a »Za-*

kućac« radi s jednim generatorom s tim da u »špici« povremeno ispomaže i drugi (Vj., 11. 12. 1967); f) *Prvi na udaru, kao i obično, kažu dispečeri, bit će velepotrošači: tvornica »Dalmacija«, Duži Rat i »Ferolegura« u Šibeniku, koje već u »špicama« djelomično reduciramo ...* (Vj., 11. 12. 1967); g) *Na kraju duhovita završna »špica« dala je dobru poantu emisiji* (Vj., 25. 1. 1968).

• Da je riječ »špica« zaista neprilična i nepotrebna u navedenim primjerima, dokazuje i to što je ona stavljena među navodnike u većini primjera. No i bez obzira na to ona je nepotrebna jer je u svim primjerima možemo zamijeniti svojom riječju, skupom riječi ili rečenicom. Tako bi primjer pod b) glasio: *Nastupio je vrhunac sezone*; primjer pod c): *... pa čak ni u gradskom saobraćaju, kad je najveći promet, nema gužve*; primjer pod d): *Na tramvajskim stajalištima, posebno u vrijeme najživlje*

prometa ...; primjer pod e): ... a »Zakućac« radi s jednim generatorom s tim da povremeno ispomaze i drugi *kad je potrošnja struje najveća*. Posljednji primjer glasio bi jednostavno i lijepo: *Duhovit završetak bio je dobra poenta emisije*.

Slično je i s riječju »punkt«, koja se bez razloga upotrebljava sve češće. Tako se u Vjesniku od 23. 2. 1968. nalazi članak pod naslovom »Punkt ugodnih iznenađenja«, u kojem se govori o hotelu »Panonija« u Sisku, i rečenica: »... na najprometnijim *punktovima* grada pojavljuju se prosjaci.« I u jednom i u drugom primjeru trebalo je upotrijebiti naše riječi mjesto riječi »punkt«, pa bi tako naslov spomenutog članka glasio: »*Mjesto ugodnih iznenađenja*«, a spomenuta rečenica: »... na najprometnijim *mjestima* (ili *točkama*) u gradu pojavljuju se prosjaci.«

2. Stevanović u svojoj Gramatici za više razrede gimnazije (III izdanje), tumačeći zbirne imenice, kaže u t. 518. a) da imenice *živina, marva, raja, rodbina* i *stoka* znače obično mnoštvo i »neodređen broj jedinki uzetih kao jedan jedinstven pojam« i da se ne upotrebljavaju u množini. Mislim da to treba primijeniti i na imenicu »roba«, koja se često upotrebljava u množini, kako se vidi iz ovih primjera: »Slična je situacija i s *ostalim robama*« (Vj., 7. 9. 1967); »Veća cestarina ne bi smjela utjecati na poskupljenje prijevoza *robâ* i putnikâ (Vj., 22. 11. 1967); »Deficitarnost *robâ* široke potrošnje« (naslov članka u Glasu Slavonije od 19. 10. 1967).

Kao što u rečenici »Gajili su stoku (marvu, živinu)« navedene imenice znače različite vrste stoke, marve ili živine, i nitko neće upotrijebiti množinu (»Gajili su stoke«), tako i u primjerima s imenicom »roba« ona znači različite vrste robe. Prema tome, jedino je pravilno: »Slična je situacija i s *ostalim robom* (s ostalim vrstama robe)«, »prijevoz *robe*«, deficitarnost *robe* široke potrošnje« i sl.

3. U Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika govori se o sastavljenom i rastavljenom pisanju riječi i navode se mnogi primjeri srašćivanja riječi u složenicu, kao i primjeri nesrašćivanja (posebne riječi), od-

nosno polusrašćivanja (polusloženice). U primjeru »Sve je pošlo *nizbrdo*« (str. 71) priloška složenica »*nizbrdo*« nastala je srašćivanjem prijedloga »*niz*« i akuzativa jednine imenice »*brdo*«, čime je dobiveno novo značenje (*nizbrdo* = *naopako*) i jedan akcent (*nizbrdo*). U primjeru »Silazili smo *niz brdo*« nije došlo do srašćivanja spomenutog prijedloga i imenice, jer svaka riječ čuva svoje pravo značenje (*brdo* = *brijeg*), iako je i tu akcent prenesen na prijedlog (*niz brdo*).

Među izrazima sastavljenim od prijedloga i imenice kod kojih nije došlo do srašćivanja, jer oba dijela čuvaju svoje pravo značenje, u Pravopisu se u t. 98. m) navodi i izraz »*uz put*« pored *uz nos, uz dlaku, uz vodu, uz inat* (spominjem samo izraze s prijedlogom »*uz*«). Tako ćemo, na primjer, napisati: »*Uz put* su razgovarali« ili »*Uz put* je vodila pruga«, jer ovdje »*put*« zaista ima svoje pravo značenje, i to u prvom primjeru priloško značenje (*Putem*, tj. *prolazeći* ili *idući* su razgovarali), a u drugom »*put*« ima značenje ceste (*Uz cestu* je vodila pruga). Zato je pogrešan primjer iz Glasa Slavonije od 23. II 1968: »Vrati se na večeru i *usput* kupi kruha« mjesto »*uz put*«, jer bismo mogli kazati i »*putem* kupi kruha«.

Međutim, vrlo su česti primjeri u kojima »*put*« u izrazu »*uz put*« nema svoje pravo značenje, tj. značenje ceste ili putovanja, već značenje priloga »*uzgred*«, »*gredom*« ili »*ovlaš*« (ovaj treći prilog ne spominje Pravopisni rječnik, ali je zabilježen u Broz-Ivekovićevu Rječniku na str. 947). Kako je srašćivanjem s prijedlogom »*uz*« riječ »*put*« promijenila značenje, od obje riječi postala je priloška složenica, koja se često piše sastavljeno, iako Pravopis to ne dopušta. Takvi su ovi primjeri: »*Usput* (tj. rečeno) ... ona je našoj sredini učinila i – kulturnu uslugu!« (Vj., 11. 9. 1967); »Na to smo ga podsjetili i *usput* zamolili ...« (Glas Sl., 22. 9. 1967); »Jer ne bi škodilo da se *usput* malo propagira Krapina« (Vj., 22. 9. 1967); »Na Ljubljanskom kongresu književnika 1952. dodirnuo sam ovu temu *usput*« (M. Krleža u podtekstu članka »O stogodišnjoj Baudelaireove smrti«, Forum. XIV/9–10. str. 314).

U navedenim primjerima priloška složenica »usput« može se zamijeniti riječima »uzgred«, »gredom« ili »ovlaš« bez promjene značenja, a u rečenicama kakve su npr. »*Uz put* je vodila pruga« ili »*Uz put* su razgovarali« ta je zamjena nemoguća iz razloga koji su već navedeni i objašnjeni.

Na kraju bi se moglo zaključiti da priloška složenica »usput« odgovara po tvorbi

složenici »nizbrdo«, pa bi je trebalo pisati sastavljeno kad ima značenje priloga »uzgred«. Vjerojatno će ta riječ biti tako i zabilježena u Rječniku MH, jer je izraz »gredom budi rečeno« protumačen »usput budi rečeno« (knj. II, str. 111).

Slobodan Kovačević

V I J E S T I

JAVNA PREDAVANJA HRVATSKOGA FILOLOŠKOG DRUŠTVA IZVAN ZAGREBA

Hrvatsko filološko društvo djeluje u mjestima izvan Zagreba, preko svojih podružnica, i na taj način što organizira javna predavanja od općeg interesa.

Zasebna je u ovom smislu aktivnost podružnice Hrvatskoga filološkog društva u Petrinji. Ona je u toku mjeseca prosinca protekle godine priredila u povodu 400-godišnjice smrti Marina Držića dva predavanja. O Držićevu književnom stvaralaštvu govorio je prof. dr Milan Ratković, a o jeziku njegovih djela docent dr Milan Moguš. Ista podružnica organizirala je za građane Petrinje u mjesecu ožujku ove godine i predavanje pod naslovom Antička književnost i suvremenost. Predavač je bio docent dr Vladimir Vratović. Budući da su održana predavanja bila vrlo dobro posjećena, predavači iz Zagreba uvijek će se rado odazvati svakom pozivu koji bi im uputila ova podružnica Hrvatskoga filološkog društva.

Bilo bi dobro da primjer Petrinje slijede i podružnice iz drugih mjesta.

Donosimo popis predavača, članova HFD, i predavanja što su ih oni spremni održati u mjestima u kojima postoje podružnice Hrvatskoga filološkog društva, dakako, nakon prethodnog dogovora svake zainteresirane podružnice sa središnjicom:

Dr STJEPAN BABIĆ

1. Glasovi u interpretaciji pjesničkih djela
2. Problem norme u književnom jeziku

3. Tvorba riječi s gledišta suvremene lingvistike
4. Komparacija bez jotacije
5. O sustavnom prikazu glasovnih skupova ije – je
6. Jezik starih hrvatskih pisaca u Slavoniji

Dr TVRTKO ČUBELIĆ

1. Na današnjim ruševinama stare Troje
2. Problemi scenskog izvođenja narodnih plesova
3. Suvremenost poetike narodne književnosti

Dr RUDOLF FILIPOVIĆ

1. Moderne metode u nastavi stranih jezika
2. O međunarodnom kongresu nastavnika stranih jezika
3. Principi jezičnog posuđivanja i strani elementi u hrvatskosrpskom jeziku
4. Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskosrpskog jezika

Dr IVO FRANGEŠ

1. Problemi suvremene stilistike

Dr VELJKO GORTAN

1. »De republica ecclesiastica« Marica Antonija de Dominisa
2. Hrvatski srednjovjekovni latinitet

Dr FRANJO GRČEVIĆ

1. Srpska poezija između dva rata